

misschien minder vanzelfsprekend, en ik zal er dan ook nog even op terugkomen, nadat ik eerst de dynamiek van het Mechelse debat, dat mijns inziens paradigmatisch is voor hedendaagse botsingen van kunst en censuur, nog wat scherper poog te omlijnen.

Conformistisch non-conformisme

Het is ondertussen een cliché geworden dat de artistieke praktijk vanaf pakweg Duchamp, maar zeker vanaf Warhol, zich steeds meer heeft geïnterioriseerd, steeds autonomer is geworden. Lapidair en zeer sterk generaliserend zou je zelfs kunnen stellen dat kunst verworden is tot de producten van haar eigen identiteitscrisis. Het is dan ook vreemd dat een opiniestuk zoals dat van Danneels zulke heftige reacties oproept, precies binnen de artistieke wereld: eigenlijk doet de gebelgde bourgeois niets anders dan zich ten dienste stellen van de kunst. In zijn diatribe openbaart hij schaamteloos zijn eigen poëtica. Zoals te verwachten viel, berust die ruwweg op een identificatie van het schone, het goede en het burgerlijke.

Dat is niet mijn poëtica. Ook ik heb de neiging om dat standpunt kortzichtig, geborneerd en vooral saai te vinden. Als Danneels het ironisch over de nOna-folder heeft in termen van 'een programmakrantje waarin haarfijn wordt uiteengezet hoe het culturele veld in Mechelen zichzelf op de internationale wereldkaart van de goede smaak moet zetten', dan voel ook ik alleen maar misprijzen. Als hij zich opwindt over de brochure 'die kromtrekt van de wansmaak' met 'begrippen als "digitale driften", "een vlammenwerper in uw gat" alsmede "uw libido in een rollercoaster", dan krijgt zijn betoog al snel iets komisch.

Maar dat is niet de kern van de zaak. Wel van belang is dat de hele tentoonstelling op transgressie mikte, waarmee het project zich overigens volstrekt conformeert aan de hegemone esthetica van de oppositie. In het opiniestuk van Dirk Verstockt (*De Standaard* 4/12/2002, *De Morgen* 5/12/2002) - dat uitvoerig uitlegt hoe de 'populaire pers' (en daarmee wordt vooral Danneels aangesproken) klaarblijkelijk te dom is om het 'solidariteitsmodel' van overheidssubsidies te begrijpen - wordt *Porn Ar(t)ound the World* met veel misbaar in een 'historisch continuüm' ingeschreven. (Men kan zich afvragen of er überhaupt iets bestaat dat zich niét in één of ander historisch continuüm inschrijft, maar goed.) Het betreffende continuüm wordt geëxpliciteerd als volgt:

Rembrandt, Rubens, de Sade, Toulouse-Lautrec, Rops, Courbet, Picasso, Boon, Serrano, Araki, Koons, Mapplethorpe, Bataille, Warhol en Waters: 'Zij hebben onder meer de pornografische blik al dan niet mee ontwikkeld, omgekeerd, ondervraagd, geperverteerd, doorprikt en/of te kijk gezet.' En dan komt het: 'Voor de artistieke en maatschappelijke consequenties van hun werk hebben zij een prijs betaald of betalen er vandaag één voor.'

Verstockt is dus niet naïef. Hij weet wat er kan gebeuren als je 'enige landelijke terughoudendheid' probeert te doorbreken. Hij weet zelfs dat het binnen de poëtica van de transgressie belangrijk is dat de grenzen van die terughoudendheid bloot komen te liggen. En het is bekend dat de antithese het bestaan van de these bevestigt, misschien wel eerst tot leven roept. Transgressie heeft zo zijn grenzen nodig. En Danneels is zo behulpzaam om die te leveren. Het valt te vrezen dat de tentoonstelling zonder de hulp van Danneels en Dennis Black Magic een beetje zielig was gebleven.

Sterker nog: de censuur is voor Verstockt een bewijs van de relevantie van het project. Even verderop schrijft hij: 'nOna gooit keer op keer vanuit artistieke demarches onderwerpen op de maatschappelijke publieke tafel. Kunstenaars gaan met hun werk via nOna een dialoog aan met mensen, de stad, de hedendaagse geschiedenis, het cultuurbeleid, cyberspace, de openbare ruimte, cultuur en subcultuur, technologie, wetenschap, seksualiteit, ... Dat er hierdoor wel meer heikele pijnpunten in de samenleving aangeraakt worden, bewijst de inbeslagneming.'

Dat *Porn* Danneels nodig had⁵, wordt overigens ten overvloede geïllustreerd in de reportage van Inge Schelstraete (*De Standaard* 22/11/02). Ze verwijst eerst naar het discours over het maatschappelijke belang van erotische kunst versus het kapitalisme van de porno, wat bij de opening werd onthaald 'op het geluid van massaal schouderophalen. "Moet kunnen", was de consensus. "Natuurlijk mag en moet kunst het ook over seks hebben." De meesten gingen toch niet kijken. Een tentoonstelling over erotica is een tentoonstelling voor de bekeerden.' Pas wanneer 'een aantal verontwaardigde Belgen' toch de ietwat versleten handschoen opnamen - 'zoals het kunstencentrum toch moet hebben gehoopt', schrijft Schelstraete - komt de tentoonstelling tot leven.

nOna mag blij zijn dat er nog mensen zijn die zich door dit soort projecten uitgedaagd voelen; anders was de tentoonstelling

misschien wel ten onder gegaan aan zijn eigen redundantie. Ik heb zelf kunnen weerstaan aan de aantrekkingskracht van het gecensureerde, en ben dus niet gaan kijken.⁶ Een aantal *significant others* die wel naar de tentoonstelling zelf gingen kijken, kwamen geuwend terug, waardoor mijn vooroordeel bevestigd werd. Belangrijker is dat dat meteen ook de gespletenheid van de situatie onderstreept, die al door Schelstraete was aangestipt: mensen die naar kunstcentra gaan, al eens naar theater gaan, of zelfs gewoon *Mulholland Drive* hebben gezien, zal je niet echt meer choqueren met een potje inktvis-rampetampen (waarvan ik het emancipatorisch en marktontwrichtend potentieel trouwens ook nog moet ontdekken). Er zullen natuurlijk wel tevreden bezoekers geweest zijn, hier en daar een begeistert koppel. Misschien heeft *Porn* zelfs een relatie gered. Maar dat doet niet-kunstzinnige *porn* al volop. En mensen die gewoonlijk niet naar kunstcentra gaan, en ook de plaatselijke erotiek niet frequenteren, zullen wellicht ook niet de tentoonstelling bezocht hebben.

Ik twijfel niet aan de oprechtheid van de paniek bij nOna naar aanleiding van de inbeslagneming. De confrontatie met een weliswaar zachte vorm van staatsgeweld zal nooit aangenaam zijn. Maar dat maakt van Verstockt wel het jongetje dat verontwaardigd is als zijn moegetergde poedel eindelijk terugbijt.

Ethisch pornmodernisme

Het is goed dat die hond terugbijt. Het is goed voor de hond én voor het jongetje. Het houdt de strijd tussen kunst en ethiek levendig, en dat houdt dan weer de ethiek én de kunst spannend. Dat is wat ik kan waarderen aan Danneels' stukje. Jammer genoeg heeft Danneels zelf niet de *guts* om de consequenties van zijn houding even verder door te denken, en getuigt Verstockts verdediging ook niet direct van een messcherpe analyse van de laatkapitalistische omgang met pornografie (de uitsmijter van diens verweer is de melding dat zonder seksualiteit 'niemand hier vandaag in leven zou zijn'). De vraag die Danneels stelt, is een legitieme: waarom moet dit? Wat is het kritisch potentieel van een videotje *fstfuc-ken*? Is die video eenvoudigweg tonen al voldoende om van kunst te kunnen spreken?

Tegelijk vraagt Danneels ook iets meer: stop de banalisering van het waardevolle. Dan gaat het niet enkel meer over kunst. Of zou het daar toch niet mogen bij blijven. Maar niemand heeft die vraag ernstig genomen: banali-